

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. На 25-му році державної незалежності ми є свідками загострення різних внутрішніх і зовнішніх протиріч з приводу реалізації багатьох аспектів державного устрою України, її внутрішньої і зовнішньої політики. Промовистими прикладами цього є численні як внутрішні проблеми (явна виражена криза системи влади в Україні) так і зовнішні загрози. Зважаючи на це, проблема формування молодого української нації вимагає докладного системного аналізу з метою вироблення змістовної, органічної, сталої і перспективної концептуальної моделі як основи для певної стратегії її розвитку на майбутнє.

Мета – аналіз, узагальнення і спроба визначення проблем формування сучасної української нації. Для реалізації мети дослідження визначаємо наступні **завдання**: проаналізувати проблеми формування сучасної української нації; виявити сутнісні ознаки сучасної української нації.

Предметом дослідження є процес формування української політичної нації: його сутність, критерії і особливості розвитку, проблеми і перспективи.

Об'єктом дослідження є сучасна українська нація.

Нація – це велика, стала група людей, об'єднаних спільним походженням та історією, мовою, культурою, самосвідомістю та певними інтересами. Нація - це явище історичне, яке виникає на певному етапі розвитку людства. Швидке формування сучасних націй відбувається у період розвитку капіталістичних відносин. Важливою умовою формування нації є зростання національної самосвідомості: свідомого згуртування та об'єднання дій її різних представників не тільки на ґрунті усвідомлених ними спільних рис або спільного минулого, але й на ґрунті розуміння ними головних національних інтересів і вироблених спільних цілей (визвольної національної боротьби, національного відродження, розбудови національної державності тощо), досягнення яких сприяло б розквіту й зміцненню цієї нації. Кожна з існуючих у світі культур є унікальною та складає невід'ємну частину скарбниці світової культури. На розвиток етнічної культури впливає широке коло чинників, таких як: історичний шлях народу, взаємовплив з іншими народами; соціальні, економічні, екологічні умови; культурна політика держави та інші. При цьому національна культура повинна розглядатися як цілісна система, що включає і фольклорно-етнографічні шари, і внесок в неї різних верств населення протягом тривалого історичного шляху, і вплив культури інших народів, і досягнення вихідців з країни, які проживають за її межами. Потрібно особливо зазначити, що кожний народ в культурній сфері створює своєрідний, властивий тільки йому образ. Для внутрішньої єдності народу найважливіше значення має культура, яка надає людям усвідомлення своєї спільності. Культура як необхідний компонент, і як одна з особливостей етносу, забезпечує його повноцінне функціонування. Але часто відбувається й зворотний процес - конвергенція (зближення) етнічних культур внаслідок історичного розвитку і взаємодії народів. Тому сьогодні культуру кожного етносу характеризує сукупність, з одного боку, національно-специфічних, а з іншого – загальнолюдських компонентів. Іменем українців від часів Шевченка називалися люди, які хотіли волі для України і для всього українського народу, рівності, освіти і добробуту для всі людей. І тепер, коли прийшла справжня свобода для нас можна сміливо говорити всю правду про те, чого треба Україні і українському народові. Українцем можна назвати не тільки того, хто з народження виріс на цій землі, а ще й того, хто щиро хоче бути з українцями, почуває себе їх однодумцем, членом українського народу, бажає працювати для його добра [2, с. 109-112]. Разом із терміном українець утвердилось життя і творчість Тараса Шевченка, найвеличніша постать в історії українського народу з усіма його заперечностями розмахом та тривалою силою. Саме у його творах ми можемо знайти слова найважливіші для всього українського народу.»Нації проходять і по них нема й сліду, та історія дає нам причину цього: просту і єдину розгадку у всіх випадках: впали народи тому, що не були приготовані» - Редьярд Кіплінг[3, с. 8.]. Геніальними виразниками самосвідомості українського народу на різних етапах його історичного розвитку були Т. Шевченко, М. Драгоманов, М. Грушевський та інші. На формування української нації справив вплив ряд чинників. Однобічне профілювання економіки України і перетворення її на сировинний придаток Росії, поява значної маси незайнятих селян активізували міграційні процеси, перемішування населення. Негативним чинником, що уповільнював процеси становлення української нації, була відсутність власної держави, національної еліти, в руках якої були б

економічні і політичні засоби консолідації українського народу. Україна була поділена між Російською і Австро-Угорською імперіями. Її статус як внутрішньої колонії імперій суттєво обмежував розвиток соціальної структури українського суспільства та його національної культури. Переважання в колоніальній адміністрації вихідців з Росії (на сході) або з Польщі (на заході), заохочування переселення російського населення в регіони України з бурхливими темпами промислового розвитку, так само як і збільшення польського населення в західноукраїнських містах, призвели до русифікації або полонізації міст в Україні. Та оскільки з початком модернізації саме міста перетворюються на арену вирішальних політичних подій, дана обставина суттєво гальмувала розвиток української національної свідомості [5, с. 7-9]. Панування в східноукраїнських містах російської колоніальної адміністрації, а в західноукраїнських – польської фактично позбавляло українських селян, які розорювались і переселялись у міста, ефективного соціального і правового захисту, руйнувало їхні надії на можливість утриматися в міському середовищі, витримати соціальну конкуренцію з неукраїнським населенням. Це великою мірою спричинило еміграцію українців-селян за межі України. Суттєво гальмувала розвиток українців політика етноциду. У 1863 р. було заборонено друкувати українською мовою підручники, читанки і тексти до музичних творів (Валуєвський циркуляр), а в 1876 р. – ввозити в імперію видані за кордоном книжки і брошури українською мовою Незважаючи на все це, діячі української культури створили чудові зразки в галузі літератури (Т. Шевченко, І. Котляревський, Панас Мирний, І. Франко), драматургії і театру (І. Карпенко-Карий, М. Старицький, М. Заньковецька, М. Садовський та ін.), музики (М. Лисенко), образотворчого мистецтва (С. Васильківський, М. Мурашко та ін.). Видатну роль українська інтелігенція відіграла в утвердженні національної самосвідомості свого народу, допомагаючи йому зберегти історичну пам'ять, етнічну самоназву і назву своєї етнічної території, яку царизм намагався замінити принизливим терміном «Малоросія». Українська нація формувалася переважно як селянська. За переписом 1897 р. на території Наддніпрянщини 84% населення становили селяни. Статистичні показники по західноукраїнських землях під владою Австро-Угорської імперії засвідчують, що на 1900 рік 95% населення тут займалося сільським господарством і лише 1% був зайнятий у промисловості З розвитком капіталізму дедалі більшого значення набирала українська інтелігенція, яка стала рушійною силою консолідації української нації. Позитивно впливала на культурно-національне життя українська журналістика другої половини XIX ст. У Східній Україні виходили часописи «Основа», «Київська старина», а в Західній Україні – «Молот», «Друг», «Життя і слово». Широке коло освіченої громадськості вивчали й популяризували усну народну творчість. Виходили у світ збірники записаних у різних місцевостях України пісень, дум, казок, переказів тощо. Новим етапом формування української нації слід вважати початок 90-х років. 16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР прийняла документ історичного значення – Акт про державний суверенітет, а 24 серпня 1991 року було проголошено незалежність України.[4, с. 2]. 1 грудня 1991 року відбувся Всеукраїнський референдум, на якому народ підтвердив цей історичний вибір. Того ж дня було обрано й Президента держави. За короткий термін Україна створила нову систему державного управління, власні Збройні Сили, органи безпеки і правопорядку. Зріс рівень політичних свобод громадян, було знято всі обмеження в духовному розвитку українського та інших етносів. Українська держава, як рівна серед рівних, увійшла до світової спільноти. Розпочалася напружена робота з створення ефективної економічної системи, розвинених інститутів демократії, підвищення авторитету держави на міжнародній арені. Українська сучасна нація – це людність, що залишилася від геноциду, від голодоморів, від репресій, від колективізацій та депортацій. Це неodrіляна, недобита, недопалена живцем, недомордована морально маса людей. Це народ, що 70 років безоплатно працював на Росію, народ, що 70 літ терпів національний гніт, напругу, злидні. Наша влада, яку багато хто вважає українською, і яка такою не є, не знає багатьох визначальних державотворчих категорій. Сучасна українська влада нелогічно перенасичена представниками національних меншин, які використовують своє службове становище для власних корисливих цілей і нещадно руйнують українську державність. Особливу тривогу викликає низький рівень інтелектуально-патріотичного потенціалу держави. І це є однією з причин, що знуцання над українською нацією продовжується в умовах незалежної української держави. Сучасний занепад української національної держави викликаний і досить об'єктивними причинами: слабкість, а то й відсутність національних лідерів, яких винищив російський комуно-нацизм; небажання вчитися майстерності державного управління, а звідси дилетантизм найвищих посадовців без виключення; ослаблення самоорганізації нації, що стає причиною занедбаності національної свідомості, відповідальності за своє майбутнє. Саме тому

нинішня Україна й близько не подібна до національної країни, української держави. Протягом століть відповіддю на питання – що таке нація? – формували свої думки найвидатніші люди планети. З усього сказаного, що нам відомо, найприйнятнішими є такі поняття. Нація – це етнічна спілка однодумців і одномовців, які живуть на своїй території незалежно від того мають чи не мають свою державу. Якщо етнічна спільнота не є однодумцями, а мислить різновекторно, то ця спільнота хвора, розколота і її треба лікувати.

Висновки. Отже, сучасне становлення української політичної нації, по суті, є відображенням її історичного самовідтворення. В наш час вирішення більшості проблем національного становлення України зводиться значною кількістю дослідників до відродження національної культури та самосвідомості. І це природно, оскільки на початкових етапах свого самовизначення кожна нація має усвідомити власні потреби й інтереси, своє місце у глобальному світі, за рахунок чого сформуванню свій національний світогляд. З іншого боку, йдеться про необхідність розгортання в сучасному українському суспільстві такої культурної політики (як домінування культури над політикою), яка була б: з одного боку, пошуком нацією шляху до самоідентифікації, що є першою потребою будь-якої спільноти; з іншого, – запорукою органічного входження української нації у світову спільноту, необхідність чого диктують глобалізаційні процеси. Говорячи про основні завдання соціології нації під час національного відродження, перш за все необхідно зробити аналіз проблем української нації.

Література

1. Винниченко В.К. Відродження нації. Ч. 1–3. – Київ-Відень, 1920.
2. Грушевський М.С. Хто такі українці і чого вони хочуть? – К., 1991.
3. Липа Ю. Призначення України. – Львів, «Просвіта». – 1992. – С. 298.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України – 2014.
5. Грушевський М. Історія України – Руси: В 11 т. 12 кн. / Ред. П.С.Сохань. – К.: Наукова думка, 1994. – Т.1. – 736 с.
6. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 255 с.
7. Гончарук – Чолач Т., Джугла Н. Особливості української ментальності як основа національної самоідентифікації. / Т. Гончарук – Чолач, Н. Джугла / [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv
8. Гурик, М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації. / М. І. Гурик // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.
9. Рудакевич О. Особливості інституційних компонентів сучасної української політичної культури / О.Рудакевич // Грані. Науково-теоретичний громадсько-політичний альманах. – 2009. – № 3. – С. 131–136.
10. Гнасевич Н. В. Форми вияву української ментальності в контексті формування правової держави / Н. В. Гнасевич, І. В. Гнасевич, В. К. Паучок // Психологія і суспільство. – 2011. – №3(45). – С. 14-21.